

Så här tyder du

Manual som underlättar vid dokumentation av stämplar

Projekt Sacer

Under inventeringsarbetet kommer du att hantera föremål med många olika typer av stämplat. De kan vara olika svåra att läsa av och det kan vara svårt att veta vad de olika symbolerna betyder.

Denna manual är tänkt att underlätta för dig i ditt arbete och ge dig en möjlighet att på ett enklare sätt tyda de många symbolerna.

En stämpel kan till exempel berätta var ett föremål är tillverkat, vem som är tillverkaren, vilket årtal det är tillverkat och vilket material det är tillverkat i. Med denna information tillhands kan du ge en mer djupgående beskrivning av föremålet och på så sätt göra en mer detaljrik dokumentation.

Referenser och informationslänkar

Det finns alltid mer information att hitta på SWEDACs hemsida. Där kan du bland annat använda dig av deras sökfunktion över namnstämplat. Det är ett register där du enkelt kan söka på en stämpels bokstavs-kombination för att få reda på vem som gömmer sig bakom initialerna.

Du kan även hitta vilka lagar och paragrafer som finns i Sverige gällande ädelmetaller och deras stämplat samt mer djupgående information om de olika ädelmetallerna.

Tack!

Vi vill rikta ett stort tack till SWEDAC. Det är med deras tillstånd och tillgång till deras hemsida, böcker och tabeller som vi kunnat sammanställa denna manual.

Sacergruppen

Text och bild: Sabina Johansson

Redaktör: Sabina Johansson

Layout: Joseph Ross, Sabina Johansson

Materialet ägs av Lunds stift. Det får kopieras men ej spridas.
Vi reserverar oss för eventuella felaktigheter.

Innehållsförteckning

Varför finns det stämplor på föremål?

4

Vilka olika typer av stämplor finns det?

4

Varför är det viktigt att dokumentera stämplor?

4

Stämpelrad

5

Årsbeteckningstabell 1759-2022

8

Ortsmärken

9

Varför finns det stämplrar på föremål?

Under 1400-talet uppkom lagar och stadgar för att fylla behovet av att kunna säkerställa och garantera metallens äkthet.

Efter noggranna tester, som då utfördes av skråets ålderman eller en annan betrodd mästare, fick föremålet en märkning i metallen som garanterade äktheten.

Idag kan den uppgiften utföras av olika ackrediterade företag eller organisationer. Ackrediterad blir man av SWEDAC - Förvaltningsmyndigheten för ädelmetallskontroll. De är den myndighet som ansvarar för föreskrifter och tillsyn av ädelmetallarbeten i Sverige. Swedac godkänner och sköter registret över namnstämplrar, fastställer svenska ortsmärken för ädelmetallarbeten och gör även marknadskontroll på området.

Vilka olika typer av stämplrar finns?

Namnstämpeln

Anger tillverkare eller importör.

Ortsmärket

Anger den svenska tillverkningsorten eller importörens hemvist.

Kattfoten

Den opartiska stämpeln som garanterar att mängden ädel metall är den rätta. På silver ingår S i kontrollstämpel och på platina ett P.

Finhaltsstämpeln

Anger finhalten i tusendelar eller 18K, 14K, 9K för att ange finhalten i karat.

Årsbeteckning

Anger tillverkningsåret.

Varför är det viktigt att dokumentera stämplrar?

I arbetet med att dokumentera kulturhistoriskt värdefulla kyrkliga inventarier ingår att så detaljrikt så möjligt beskriva ett föremål. Detta för att underlätta i processen i de fall där föremål till exempel försvinner eller blir stulna.

Tillsammans med detaljerade bilder och beskrivningar som lyfter det unika med ett föremål kan identifiering underlättas. Finns det en stämpel och/eller inskription gynnas denna process ytterligare.

Stämpelrad

En stämpelrad visar vem som är tillverkaren, i vilken ort den är tillverkad, äkthetsgarantin, vilken typ av metall, vilken finhalt och vilket årtal föremålet är tillverkat.

En stämpelrad kan skilja sig från föremål till föremål. Stämplarna kan komma i olika ordning och ha olika storlekar. Vissa föremål har bara en stämpel och andra har alla. Huvudsaken är att försöka tyda de stämplarna som finns så gott det går.

Namnstämpel utgörs av en bokstavskombination i rektangulär ram som visar tillverkare eller importör.

Ortsmärket anger den svenska tillverkningsorten eller importörens hemvist. Detta förklaras tydligare längre fram i manualen.

Kattfoten även kallad kontrollstämpel. Den garanterar det du inte ser.

Finhaltstämpeln visar mängden ädel metall. Silverföremål visas med ett S och platinaföremål med ett P, båda inom en 6-kantig ram.

Årsbeteckningen visar tillverkningsåret. Den har använts på guld, silver och tenn i Sverige. Från och med 1759 har vi haft en obruten serie årsbeteckningar gemensamt för hela landet. Detta förklaras tydligare längre fram i manualen.

Nedan ser du exempel på olika stämplat på de föremål Sacerprojektet registrerat i Sacer. Du kommer tydligt märka att det inte finns ett självklart sätt att registrera stämplat på. Huvudsaken är att du registrerar det du ser. Att avläsa betydelsen av en stämpel kan överlämnas till andra.

Överst till vänster

Tidtypisk stämpel från början av 1800-talet. Stämpeln var relativt välbehållen vilket underlättade tydningen. Den mittersta stämpel är Ystads stadsstämpel, de andra kunde vi tyda bokstäverna LRG men vi kunde inte avgöra vad LRG stod för.

Överst till höger

Föremålet är stämplat omkring mitten av 1700-talet. Under vår dokumentation kunde vi inte avgöra med säkerhet vad bokstäverna stod för. I detta fall valde vi att i "Generell kommentar" registrera en trolig tillverkare som var aktiv under den tidsepok som använde sig av initialerna H och S. Tanken med detta var att, i de fall en vidare undersökning påbörjades, skulle det finnas information att utgå ifrån.

Nere till vänster

I detta fall hade vi ingen information om föremålet. Vi visste varken tillverknings- eller anskaffningsår. Vi fick förlita oss på att ta ett tydligt och klart foto på stämpeln och sen överlåta tydningen till någon annan.

Nere till höger

Till detta foto valde vi att tyda det vi kunde utläsa av stämpeln. Larsson syntes tydligt, liksom de två kattfotsstämplarna, en tredje stämpel avbildar ett lejon och den rektangulära visar Q3. Med hjälp av årsbeteckningen kunde vi avläsa att föremålet tillverkades år 1822.

Nyare föremål är vanligtvis lättare att tyda och de har oftast en klar stämpelrad. Med hjälp av årsbeteckningstabellen och ortmärkestabellen kunde vi registrera mer specifik information om varje föremål, information som tidigare inte fanns dokumenterad. Detta blev även ett sätt att kontrollera tidigare dokumentation av föremål.

Stämplarna kan vara mer eller mindre lättödda. Undvik gissningar och håll dig till en så korrekt tydning som det går. Är stämpeln otydbar eller omöjligt att tyda den korrekt så är det bättre att registrera den som otydbar och komplettera med ett tydligt och klart foto av stämpeln.

Årsbeteckningstabell 1759 - 2022

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
A	1759	1783	1807	1831	1855	1879	1903	1927	1951	1975	1999
B	1760	1784	1808	1832	1856	1880	1904	1928	1952	1976	2000
C	1761	1785	1809	1833	1857	1881	1905	1929	1953	1977	2001
D	1762	1786	1810	1834	1858	1882	1906	1930	1954	1978	2002
E	1763	1787	1811	1835	1859	1883	1907	1931	1955	1979	2003
F	1764	1788	1812	1836	1860	1884	1908	1932	1956	1980	2004
G	1765	1789	1813	1837	1861	1885	1909	1933	1957	1981	2005
H	1766	1790	1814	1838	1862	1886	1910	1934	1958	1982	2006
I	1767	1791	1815	1839	1863	1887	1911	1935	1959	1983	2007
K	1768	1792	1816	1840	1864	1888	1912	1936	1960	1984	2008
L	1769	1793	1817	1841	1865	1889	1913	1937	1961	1985	2009
M	1770	1794	1818	1842	1866	1890	1914	1938	1962	1986	2010
N	1771	1795	1819	1843	1867	1891	1915	1939	1963	1987	2011
O	1772	1796	1820	1844	1868	1892	1916	1940	1964	1988	2012
P	1773	1797	1821	1845	1869	1893	1917	1941	1965	1989	2013
Q	1774	1798	1822	1846	1870	1894	1918	1942	1966	1990	2014
R	1775	1799	1823	1847	1871	1895	1919	1943	1967	1991	2015
S	1776	1800	1824	1848	1872	1896	1920	1944	1968	1992	2016
T	1777	1801	1825	1849	1873	1897	1921	1945	1969	1993	2017
U	1778	1802	1826	1850	1874	1898	1922	1946	1970	1994	2018
V	1779	1803	1827	1851	1875	1899	1923	1947	1971	1995	2019
X	1780	1804	1828	1852	1876	1900	1924	1948	1972	1996	2020
Y	1781	1805	1829	1853	1877	1901	1925	1949	1973	1997	2021
Z	1782	1806	1830	1854	1878	1902	1926	1950	1974	1998	2022

Exempel

Q3 = 1822

H10 = 1982

Ortsmärken

						
Alingsås	Alvesta	Arboga	Arjeplog	Arvidsjaur	Arvika	Askersund
						
Avesta	Bergkvara	Bjärred	Bjärträ	Boden	Bollnäs	Borgholm
						
Borlänge	Borås	Byske	Båstad	Dalsjöfors	Degerfors	Eda
						
Edsbyn	Eksjö	Enköping	Eskilstuna	Eslöv	Fagersta	Falkenberg
						
Falköping	Falsterbo	Falun	Filipstad	Finspång	Fryksände	Grundsunda
						
Gränna	Grästorp	Gällivare	Gävle	Göteborg	Halmstad	Haparanda
						
Hedemora	Helsingborg	Hemse	Herrljunga	Hjo	Hjärnarp	Hjärup
						
Hudiksvall	Hultsfred	Hällefors	Härnösand	Hässleholm	Höganäs	Hörby
						
Höör	Jokkmokk	Jämshög	Järpen	Jönköping	Jörn	Kalix
						
Kalmar	Karlsborg	Karlshamn	Karlskoga	Karlskrona	Karlstad	Katrineholm

						
Kinda	Kinna	Kiruna	Kopparberg	Kramfors	Kristianstad	Kristinehamn
						
Kungsbacka	Kungsör	Kungälv	Köping	Laholm	Landskrona	Leksand
						
Lerum	Lidingö	Lidköping	Lindesberg	Linköping	Ljungby	Ljungskile
						
Ljusdal	Ludvika	Luleå	Lund	Lycksele	Lysekil	Malmberget
						
Malmköping	Malmö	Mariefred	Mariestad	Marstrand	Mjölby	Mo
						
Mora	Motala	Mölndal	Mörbylånga	Nora	Norberg	Nordingrå
						
Nordmaling	Norrköping	Norrtälje	Nybro	Nyköping	Nässjö	Ockelbo
						
Orsa	Orust	Osby	Oskarshamn	Pajala	Piteå	Ragunda
						
Robertsfors	Ronneby	Rättvik	Sala	Sandviken	Sigtuna	Simrishamn
						
Skanör	Skara	Skellefteå	Skultuna	Skurup	Skänninge	Skövde
						
Smedjebacken	Sollefteå	Sorsele	Stenungsund	Stockholm	Strängnäs	Strömstad

Smedjebacken	Sollefteå	Sorsele	Sterungsund	Stockholm	Strängnäs	Strömstad
Strömsund	Sundsvall	Sunne	Sveg	Sverl junga	Säfte	Säter
Sävsjö	Söderhamn	Söderköping	Södertälje	Sölvesborg	Tanum	Tidaholm
Tomelilla	Torsby	Torshälla	Tranås	Trelleborg	Trollhättan	Trosa
Tärnaby	Töreboda	Uddevalla	Ullånger	Ulricehamn	Umeå	Unnaryd
Uppsala	Vadstena	Valdemarsvik	Vara	Varberg	Vaxholm	Ven
Vetlanda	Vilhelmina	Vimmerby	Vingåker	Visby	Vittangi	Värgårda
Vänersborg	Värnamo	Västervik	Västerås	Växjö	Ystad	Ytterby
Ytterlännäs	Åhus	Åmål	Ånge	Åre	Åsele	Åstorp
Älmhult	Älvsbyn	Ängelholm	Önnestad	Örebro	Öregrund	Örnsköldsvik

sensus

Sensus studieförbund Skåne-Blekinge
Studentgatan 4, 211 38 Malmö
040-664 56 80/90 skane-blekinge@sensus.se
www.sensus.se